

ЗМІСТ

Книга перша	9
Книга друга	189
Книга третя	233
Книга четверта	273
Книга п'ята	325
Книга шоста	381
Книга сьома	419
Книга восьма	481
Книга дев'ята	517
<i>Про автора</i>	525

КНИГА ПЕРША

1

АМЕРІГО БОНАСЕРА сидів у залі засідань № 3 Нью-Йоркського кримінального суду і чекав на звершення справедливості — на відплату двом негідникам, які жорстоко побили його доньку і намагалися збезчестити її.

Суддя, чоловік із серйозними, аж до різкості, рисами обличчя, засукав рукави чорної мантиї, наче збирався власноруч покарати двох юнаків на лаві підсудних. На його байдужому обличчі красувалося величаве презирство. Але Амеріго Бонасера відчував у всьому цьому якусь нещирість, хоча поки й не міг її розтлумачити.

— Ви вчинили, як найпаскудніші у світі виродки, — суворо мовив суддя.

«Так, так, — думав собі Амеріго Бонасера. — Тварюки. Тварюки».

Два юнаки, обидва з лискучим волоссям, підстриженим під «їжака», і начисто виголеними обличчями, на яких проступив вираз несміливого каяття, покірно схилили голови.

Суддя продовжив:

— Ви повелися, як дикі звірі, і вам пощастило, що вам не вдалося збезчестити ту бідолашну, бо я б кинув вас до буцегарні на двадцять років, — суддя змовк, скося глянув на зблідлого Амеріго Бонасеру з-під напрочуд густих брів та опустив очі на стос документів перед ним. Він насупився і стеноу плечима, наче збираючись на силі, щоб зробити щось таке, до чого його змушують проти власної волі. Суддя заговорив знову: — Але через ваш юний вік, відсутність судимостей, з огляду на ваші зразкові родини і те, що закон у всій його величності не шукає відплати, я засуджую вас до трьох років обмеження волі у виправній колонії. Покарання — умовне.

Тільки сорокарічний досвід участі у сповнених скорботою заходах не дав непереборним розгубленості та ненависті проступити на обличчі Америкі Бонасери. Його чарівна юна донечка досі лежала в лікарні зі зламанною щелепою, яку лікарі ледь склали до купи. І зараз цих двох звірів відпускають на волю? Який фарс! Він дивився, як щасливі батьки туляться до своїх любих синочків. Ох, як же вони радіють, як посміхаються!

Чорна терпко-гірка жовч клубком підкочувалася до горла Бонасери, проступала крізь міцно зціплені зуби. Америкі взяв білу ляну хустинку і притулив до губ. Згорьований, він так і стояв, поки двоє юнаків безперешкодно крокували проходом між лавами. Вони всміхалися, дивилися впевнено й байдуже. Він пропустив їх, не мовивши їй слова, лиш притискав хустинку до рота.

Батьки тих звірів ішли одразу позаду хлопців — двоє чоловіків і двоє жінок. Вони видавалися ровесниками Бонасери, але одягнені були як справжні американці. Вони зиркнули на нього, і їхні погляди були дивною сумішшю зніяковілості і тріумфальної викличності.

Враз утративши самовладання, Бонасера нахилився над проходом між лав і прохрипів:

— Ви будете ридати, як ридав я — я змушу вас ридати, як ваші діти змусили ридати мене.

Ляна хустинка тулилася вже до очей. Адвокати зі сторони підсудних, які виходили останніми, штурхнули своїх клієнтів уперед. Ті з'юрмилися довкола двох юнаків, а хлопці озиралися, наче готувалися боронити від нього своїх батьків. Кремезний судовий пристав кинувся навперейми Бонасері, хоча в цьому їй не було потреби.

Усі ці прожиті в Америці роки Америкі Бонасера покладався на закон і порядок. Так він і досягнув успіху. Зараз, попри пекучу ненависть, попри те, що видіння, як він купляє пістолет і вбиває цих двох юнаків, не йшло йому з голови, Бонасера обернувся до розгубленої дружини та пояснив:

— Вони пошили нас у дурні, — він змовк, а потім таки наважився відкинути страх перед ціною вже прийнятого рішення. — За справедливістю ми підемо на поклін до дона Корлеоне.

* * *

Джонні Фонтане лежав у кричущо розкішному номері готелю в Лос-Анджелесі, п'янючий, як і годилося будь-якому порядному чоловікові в його обставинах. Він розвалився на червоному дивані й цмулив шотландський віскі просто з горла, а потім прополоскав рот водою з відра з льодом, щоб змити смак алкоголю. Була четверта ранку і він прокручував у голові п'яні фантазії про те, як убиватиме свою шльондру-дружину, коли та повернеться додому. Якщо вона взагалі повернеться. Було вже надто пізно телефонувати своїй першій дружині та розпитувати про дітей, і надто смішно — телефонувати комусь із друзів зараз, коли його кар'єра котилася вниз з високої гори. Були часи, коли їм усім подобалися і лестили його дзвінки о четвертій ранку, але зараз вони їм навряд чи зрадіють. Утім, думка про те, що навіть на шляху вниз по кар'єрній драбині Джонні Фонтане все одно зміг підчепити одну з найяскравіших зірок Америки, змусила його всміхатися.

Дудлячи віскі просто з пляшки, він почув, як у дверному замку клацнув ключ. Проте він не відривався від пляшки аж доти, доки дружина не ввійшла до кімнати і не стала перед ним. Навіть зараз він не міг не думати про те, яка вона красива... Це її янгольське личко, хтиві фіалкові очі, тендітне, але досконало збудоване тіло. На екрані її краса примножувалася, ставала ще витонченішою. Сотні мільйонів чоловіків з усього світу були закохані в обличчя Марго Аштон і охоче викладали свої долари, щоб побачити його на екрані.

— Де ти в біса була? — спитав Джонні Фонтане.

— Трахалась.

Вона недооцінила міру його сп'яніння. Чоловік перестрибнув журнальний столик і захопив її за шию. Та перед

цим чарівним личком, цими звабливими фіалковими очима він раптом розгубив усю злість і знову став безпорадним. Вона зробила помилку, коли глузливо всміхнулася, бо тут же його кулак полетів до її обличчя. Марго скрикнула:

— Тільки не в обличчя, Джонні, воно потрібне мені для зйомок!

Марго сміялася з нього. Він ударив її в живіт і повалив на підлогу. Кинувся на неї зверху. Відчував аромат її дихання, коли вона хапала ротом повітря. Бив її по руках і по шовковисто-засмаглих стегнах. Бив так само, як колись давно, коли ще був задерикуватим пацаном з Геллз-Кітчен у Нью-Йорку, бив таких же пацанів, як він сам — це було болісно, але не лишало видимої шкоди, як-от вибитих зубів чи зламаного носа.

Та він бив не з усієї сили. Не міг. Вона сміялася йому в обличчя. Розпластана на підлозі, в задертому вище стегон парчевому платті, вона сміялася і приказувала:

— Ну ж бо, засади мені. Засади, Джонні, ти ж так цього хочеш.

Джонні Фонтане підвівся. Він ненавидів жінку, що лежала перед ним на підлозі, але її краса служила їй щитом. Марго відкотилася і рвучко, наче танцівниця, зірвалася на ноги. Вона почала по-дитячому глумливо витанцьовувати та виспівувати:

— Джонні не діста-а-ане, Джонні не діста-а-ане, — а потім, прибравши скорботно-величного вигляду, сумовито мовила: — Ти просто жалюгідний, тільки й можеш вовтузитись, як шмаркач. Ех, Джонні-Джонні, ти завжди так і будеш тупим романтичним макаронником. Ти й у ліжку нікчемний. Трахаєшся точнісінько так, як співаєш тих своїх жалюгідних пісеньок, — вона похитала головою і додала: — Мені тебе шкода. Па-па, Джонні, — вона пішла до спальні. Він лише почув, як повернувся ключ у дверному замку.

Джонні сів на підлогу і затулив обличчя руками. Його переповнював нудотний, принизливий відчай. Тоді та сама

залізна рішучість, яка допомогла йому вижити в голлівудських нетрях, змусила його взяти телефон і викликати таксі в аеропорт. Була лише одна людина, яка могла врятувати його. Він вирішив повернутися до Нью-Йорка. Звернутися до єдиного впливового та мудрого чоловіка, якого потребував, якого любив і якому досі довіряв — до свого хрещеного батька Корлеоне.

* * *

Пекар Назоріне, пухкий і зашкарублий, як і його пишні, рясно присипані борошном італійські буханки, сердито поглядав на свою дружину, дорослу дочку Катеріну і помічника-різнороба Ензо. Ензо вже зняв робу військовополоненого із зеленими літерами на рукаві і хвилювався, що не встигне відмітитись в адміністрації на Губернаторському острові. Як і багатьох із тисяч італійських військовополонених, Ензо щоденно відпускали працювати на американську економіку, і він перебував у постійному страху, що цей дозвіл можуть відкликати — в його становищі кожна дрібничка може перетворитися на велику проблему.

Назоріне лютував:

— Як ти міг зганьбити мою сім'ю? Залишив у лоні моєї дочки подаруночок, знаючи, що тепер, коли війна вже скінчилася, Америка дасть тобі копняка під дупу і відправить назад до твого засраного села на Сицилії?

Ензо, низенький коренастий молодик, говорив схвилювано, ледь не зі сльозами на очах і поклавши руку на серце, втім, слова його були доволі розсудливі:

— Шановний падроне*, присягаюся Пречистою Дівою Марією, я ніколи не мав наміру зрадити вашої доброти. Я кохаю і поважаю вашу доньку. Я прошу у вас її руки. Я знаю, що прошу забагато, але якщо мене відправлять назад до Італії, я ніколи не зможу повернутися до Америки. Я ніколи не зможу одружитися з Катеріною.

* Господар, майстер (італ.). Тут і далі прим. пер.

Філомена, дружина Назоріне, звернулася до нього на-впрямки:

— Припини це безглуздя. Ти знаєш, що треба робити. Хай Ензо залишиться тут, відправ його до наших родичів, хай пересидить на Лонг-Айленді.

Катеріна не припиняла рюмсати. Дівчина була огрядною, непоказною, а над верхньою губою ріділи вусики. Вона б ніколи не знайшла такого вродливого, як Ензо, ніколи б не знайшла чоловіка, який би торкався її тіла в потаємних місцях з такою ж шанобливою любов'ю.

— Поїду до Італії і буду жити там! — кричала дівчина на батька. — Втечу, якщо не допоможете Ензо залишитись тут!

Назоріне окинув доньку різким поглядом. Дівка була «ще тією штучкою». Назоріне сам бачив, як вона тулилася до Ензо своїми пухкими сідницями, поки той притискався ззаду і складав гарячі, щойно з печі буханки у кошики на прилавку. Назоріне ще тоді бачив, що гарячий буханець цього шалапуту вже готовий опинитися в її печі, тільки пильнуй. Тепер Ензо треба будь-що залишити в Америці і вибити для нього американське громадянство. Була тільки одна людина, яка могла влаштувати таку оборудку. Хрещений батько. Дон Корлеоне.

* * *

Це лише невелика частина тих, хто отримав пишно прикрашені запрошення на весілля Констанції Корлеоне, заплановане на останню суботу серпня 1945 року. Батько нареченої, дон Віто Корлеоне, ніколи не забував про давніх друзів і сусідів, хоча й жив тепер у величезному будинку на Лонг-Айленді. Гостей приймали у самому будинку, а свято мало тривати весь день. Поза сумнівом, то була неабияка подія. Війна з Японією щойно скінчилася, тож усі вже відкинули пекучий страх за синів, котрі служили у війську і мали б власними спинами прикривати таке святкування. Весілля — саме те, чого потребували люди, аби виплеснути всю радість.

Тож суботнього ранку друзі Віто Корлеоне річкою потекли з Нью-Йорка на Лонг-Айленд, аби пошанувати дона. В подарунок вони брали набиті готівкою вершково-жовті конверти. Жодних чеків. Усередині кожного конверта була листівка, на якій красувалося ім'я дарувальника й особисте привітання, яке виказувало ступінь поваги до Хрещеного батька. Поваги, що нею дон Корлеоне користувався цілком заслужено.

Віто Корлеоне був тим, до кого по допомогу зверталися всі, і не розчаровувався ніхто. Він не давав порожніх обіцянок і не шукав боягузливих виправдань, мовляв, його руки зв'язані чи він не має повноважень. Необов'язково було бути другом дона і несуттєво, чи була змога якось розплатитися за послугу. Він потребував лише одного: ви, тільки ви самі, мали проголосити свою дружбу. Після цього, безвідносно до того, наскільки бідним чи слабким був прохач, дон Корлеоне від щирого серця брався вирішувати ваші негаразди. Ніщо не могло стати на перепоні розв'язання проблеми. А що натомість? Натомість — дружба, шанобливе найменування «дон», а інколи й більш люб'язне — «Хрещений батько». Мабуть, годилося б, тільки як прояв поваги, а не як винагороду, зробити якийсь скромний подарунок — кілька літрів домашнього вина чи кошик таралів*, спечених спеціально для окраси різдвяного столу сім'ї Корлеоне. Це розуміли саме собою, так-бо диктували хороші манери: виставити себе боржником і тим самим дати дону право звернутися за незначною послугою, якою можна було б повернути цей борг.

У цей чудовий день, у день весілля його дочки, дон Віто Корлеоне стояв у дверях власного дому на Лонг-Біч і вітав гостей — кожного він знав, кожному довіряв. Багато хто серед гостей завдячував дону своїм благополуччям. З нагоди радісної родинної події ці люди могли вільно кликати Віто Корлеоне «Хрещеним батьком». Навіть ті, хто обслуговував

* Італійські кренделі, поширені на півдні Італії.

свято, були йому друзями. Бармен був старим товаришем, котрий вирішив подарувати всю весільну випивку і свої професійні навички. Офіціанти були друзями синів дона Корлеоне. Їжу до святкових столів приготували донова дружина та її подруги, а сам сад площею в один акр яскраво прикрасили дружки нареченої.

Дон Корлеоне приймав усіх — багатих і бідних, сильних і слабких, і ділив свою приязнь між ними порівну. Він ніким не нехтував. Така вже була натура. А гості так вихваляли його у святковому смокінгу, що який-небудь недосвідчений спостерігач міг би завиграшки прийняти дона за щасливчика-нареченого.

Двоє з трьох синів стояли на дверях разом з батьком. Старі італійці криво поглядали на найстаршого, якого хрестили ім'ям Сантіно (усі, крім батька, кликали його Сонні), але молодь буквально боготворила його. Сонні Корлеоне був високого (як для першого покоління народжених в Америці італійців) зросту, під два метри, а через кучеряве волосся видавався ще вищим. Обличчям він скидався на шаленця Купідона: риси мав витончені, але вигнуті дугою уста були пухкі й чуттєві, а роздвоєне ямочкою підборіддя уже було мало не непристойним. Статурою Сонні був міцний, наче бик, і всі знали, що й природою був не обділений, бо його замордована дружина боялася шлюбного ложа, як богохульники колись боялись диби. Подейкували, що коли він ще юнаком навідувався до будинків розпусти, навіть найбільш загартовані й безстрашні повії після трепетних оглядин його здоровенного органа вимагали подвійної плати.

Тут, на весіллі, деякі молодиці із широкими стегнами і такими ж широкими посмішками змірювали Сонні Корлеоне ретельно зваженими поглядами, але того конкретного дня це була марна трата часу. Попри присутність своєї дружини з трьома малими дітьми, Сонні Корлеоне мав плани на старшу дружку своєї сестри — Люсі Манціні. Дружка ж, чудово обізнана з його планами, сиділа в саду

за столом у рожевому платті, з тіарою із квітів, уплетеною у блискуче чорне волосся. Дівчина поглядала на Сонні ще минулого тижня під час підготовки до церемонії, а того-таки ранку, біля віктаря, стискала йому руку. А більшого їй не треба було.

Люсі було байдуже, що йому ніколи не вдасться стати таким же видатним, як його батько. Сонні Корлеоне мав силу, мав мужність. Він був щедрим, а серце мав, по правді, не менше за той його інший орган. А проте син не успадкував від батька смиренності. Натомість мав рвучкий, запальний характер, який часто приводив його до нерозважливих учинків. Хоча Сонні був для батька непоганим помічником у бізнесі, багато хто сумнівався, що найстарший син стане повноправним спадкоємцем імперії.

Другий син, Фредеріко, якого всі звали Фредом або Фредо, був дитиною, про яку кожен італієць просить у молитвах до святих: слухняний, вірний, завжди готовий до помочі батькам, він досі у свої тридцять жив з ними. Фред був низький на зріст і огрядний, не надто привабливий, але мав таку ж родинну «купідонову» голову, копицю кучерявого волосся над круглим лицем і пухкі, вигнуті дугою губи. От тільки у Фреда губи були не чуттєві, а наче різьблені з граніту. Не зважаючи на брак життєрадісності, середульший син був опорою для батька: ніколи не перечив, ніколи не соромив його своїми походеньками. Попри всі ці чесноти, Фред не мав тієї особистої харизми, тієї звіриної сили, яка була такою необхідною для ватажка, тому його також не очікували побачити спадкоємцем родинного бізнесу.

Третій син, Майкл Корлеоне, не стояв біля батька і братів, а сидів за столом у найвідлюднішому кутку саду. Та навіть там йому не вдавалося сховатися від уваги друзів родини.

Майкл Корлеоне був наймолодшим із синів дона і єдиною дитиною, котра відмовилась наслідувати свого великого батька. У нього не було того виразного, купідонового обличчя, що у решти нащадків, а блискуче чорне волосся було

прямим, а не кучерявим. Шкіра у Майкла була світло-смаглява, якби він був дівчиною, про неї можна було б сказати «оливкова». Він був по-витонченому вродливий. По правді, були часи, коли дон хвилювався за чоловічість наймолодшого сина. Цим хвилюванням прийшов кінець, коли Майклу Корлеоне виповнилося сімнадцять.

Тепер наймолодший син сидів за столом у віддаленому кутку саду, ніби відмежовуючись від батька і родини. Поряд сиділа американка, про яку всі чули, але до сьогодні ніхто не бачив. Звичайно ж, Майкл проявив належну повагу і представив обраницю кожному весільному гостю, включно зі своїми рідними. Дівчина їх не вразила. Вона була занадто худа, занадто білява, її обличчя було як для жінки занадто розумним, поведінка — як для дівчини занадто розкутою. Ім'я супутниці також було чужим для їхніх вух; вона назвалася Кей Адамс. Якби дівчина сказала, що її родина оселилася в Америці ще двісті років тому, а її ім'я геть звичайне, нові знайомі просто знизали б плечима.

Гості зауважили, що дон не приділяв особливої уваги третьому сину. До війни Майкл був його улюбленцем і, схоже було, що дон обрав його своїм спадкоємцем і саме йому судилося керувати родинним бізнесом, коли прийде відповідний момент. Майкл мав усю ту непомітну силу та розум, якими славився його видатний батько, мав вроджений інстинкт поводитися так, щоб люди довкола виявляли виключно повагу. Але коли розгорілася Друга світова війна, Майкл Корлеоне подався добровольцем у морську піхоту. Син ослухався суворої заборони батька.

Дон Корлеоне не мав ані бажання, ані наміру відпускати наймолодшого сина на вірну смерть, на службу осоружній йому державі. Лікарі були підкуплені і все вже було залагоджено. Дон витратив купу грошей, щоб ужити необхідних застережних заходів, але Майклу був двадцять один рік і ніщо не могло стати на перешкоді його рішенню. Він добровільно вступив на службу і брав участь у боях по всьому Тихому океану. Завдяки цьому дослужився до капітана

й удостоївся кількох нагород. У 1944-му світлину Майкла надрукували у журналі *Life* разом з переліком його подвигів. Журнал дону Корлеоне показав друг (члени родини не наважилися), на що дон лишень презирливо пирхнув: «Марнує свої таланти на чужинців».

Коли на початку 1945-го Майкл Корлеоне потрапив у шпиталь, щоб відновитися після поранення, яке робило його непридатним до служби, він і гадки не мав, що його демобілізацію влаштував батько. Хлопець кілька тижнів побув удома, а потім, не сказавши нікому й слова, вступив до Дартмутського коледжа в Ганновері, що в Нью-Гемпширі, і все одно покинув батьківський дім. Повернувся Майкл тільки на весілля сестри, щоби познайомити родичів зі своєю майбутньою дружиною — цією блідою, непоказною американкою.

Майкл Корлеоне розважав Кей Адамс оповідками про найяскравіших гостей на весіллі, а сам тішився тим, що вони здавалися їй екзотичними і, як завжди, чарувався непідробною допитливістю Кей до будь-чого нового і незнайомого. Зрештою, її увагу привернула невеличка юрба чоловіків біля дерев'яної бочки з домашнім вином. Тими чоловіками були Америкіо Бонасера, пекар Назоріне, Ентоні Коппола та Лука Брасі. Маючи гостре око, дівчина зауважила, що ці четверо видаються не надто веселими як для весілля. Майкл усміхнувся.

— Так і є, — підтвердив хлопець. — Вони чекають нагоди побачитися з батьком віч-на-віч. Хочуть попросити його про послугу.

І справді, нескладно було зауважити, що всі четверо не зводили погляду з дона.

А поки дон Корлеоне зустрічав гостей, до дальнього кінця вимощеної алеї під'їхав чорний седан шевроле. Двоє на передніх сидіннях дістали із курток записники, а потім, навіть не ховаючись, заходилися записувати номери всіх машин, припаркованих на алеї. Сонні обернувся до батька.

— Схоже, це копи.

Дон Корлеоне стеновав плечима.

— Мені не належить уся вулиця. Вони можуть робити що їм заманеться.

Велике обличчя Сонні почервоніло від злості.

— Ці покидьки не мають нічого святого.

Сонні зійшов зі сходів і попрямував алеєю туди, де припаркувався чорний седан. Він зловісно наблизився впритул до водія, який, замість злякатися, махнув гаманцем і показав своє зелене посвідчення. Сонні відійшов, не мовивши жодного слова. Харкнув на задні дверцята седана і подався геть. Він сподівався, що водій вилізе із седана і піде за ним алеєю, але нічого не відбулося. Коли Сонні підійшов до сходів, сказав батькові:

— Ті хлопці з ФБР. Вони записують усі номери автомобілів. От же ж зухвалі виродки.

Дон Корлеоне знав це, тому всім найближчим і найбільш довіреним друзям заздалегідь порадили приїхати на весілля не на своїх автомобілях. Хоча він і не схвалював цієї недолугої синові витівки, вона зробила своє: упевнила цих нишпорок, що їхня поява була несподіванкою, до якої ніхто не готувався. Тож сам дон Корлеоне не розлютився. Він уже давно зрозумів, що життя у суспільстві неможливе без прикрощів, які треба вміти зносити. Заспокоювала лише думка про те, що завжди настає мить, коли навіть найслабший з найслабших може здолати і найсильнішого, якщо не втрачатиме пильності. Саме завдяки цій думці дон не втратив тієї скромності, за яку друзі й поважали його.

Квартет музикантів заграє своїх мелодій у саду за будинком. Усі гості вже прибули. Дон Корлеоне викинув із голови тих чужинців і повів синів гуляти весілля.

* * *

Тепер уже сотні гостей зібралися у величезному саду: хтось танцював на дерев'яному майданчику, оздобленому квітами, хтось сидів за довгими столами, що ломилися від запашних страв і великих глеків з темно-червоним домашнім вином.